

9. Ob času pasjih dni se lažejo večidel vse druge predznamnja dežja, dokler vremenik visoko stoji.

10. Nar bolj negotov je vremenik spomladi in jeseni takrat, ko sta dan in noč enako dolga.

(Dalje sledí.)

Kako se ognja obvarovati.

(Dalje.)

10. Če se pepél iz peči ali ognjiša jemlje, se mora saj 8 dni v tak kraj, kjer ni nevarno za oginj, ali ki ni na vetru, djati. Se mora v lončeno, nikdar pa ne v lesene posode spravljati, še najn se smé na dile ali pod streho spraviti, ampak v kleti (keldre) devati. Kovaško oglje se ne smé berš v oglarnico spraviti, če se za gotovo ne vé, da ni nobeniga vogla živiga vmes.

11. Nikoli se ne smé veliko živiga ali nevgašeniga apna na taci krajih imeti, kjer bi lahko na-nj deževalo, ali voda do njega prišla, tudi ne, če je blizo slame, kërme ali suhiga protja.

12. Mokrotna kërma ali žito se mora pridno prevetriti, da se ne vname. Tudi golobji gnoj ne smé predebelo ležati, ker se lahko vname; ravno tako tudi žaganje, čreslo, predivo ali lan in koplje. Take reči se morajo večkrat prevetriti (preluftati), da se ne vžgejo.

13. Kolesa pri vozéh in tačkah (Karren), ponve in čepi pri mlinskih kolesih in zvonovih se morajo o pravim času namazati, da se ne vnamejo.

14. Posebno se mora varovati, da se slabomnim ali neumnim, pijanim, slepim, nezmožnimi starim ljudém in nespametnim otrokam, ali zaspani družini ognja in luči ne zaupa. Nikolj se ne smé pustiti otrokam z gobo, žveplam, vžigavnim glazam, smodnikom (pulfram) in puškami ali samokresi igrati; v mladosti že se morajo pridno podučiti, kako velika nesreča se zna z nar majnši iskrico zgoditi, in se jim mora z lastno previdnostjo lep izgled dajati.

15. Pri gostenji, svatvah ali ženitvah, obletnicah, žegnanji ali drugih prilikah, kjer včasih vse vprek gré, se mora nalaš pameten človek za to postaviti, da na oginj in luč pazi, in nič ne pregleda; tudi je prav dobro, da se zmiram dosti vode pripravljene ima.

16. Gorečiga oglja ali žerjavice se ne smé čez cesto ali poti ali dvoriše v odperti posodi nositi, da kakošno oglje proč ne odleti.

17. Vošene svečice, če se peržgejo, se morajo na lončene sklede ali okrožnike (talarje) postaviti, pa ne blizo kakošne vžigavne reči, in če se proč gré, se morajo vgasniti. To je prav nevarno, če se goreča luč zraven postelje na stol postavi, da bi se še kaj iz bukev ali knjig bralo, in per tem se zaspi.

18. Žganjarji in tisti, kateri žgane reči pretakajo, ne smejo blizo z lučjo iti, če kaj pregledujejo ali preiskavajo okoli cevi ali čepov, ker taki hlapi žganja se radi od luči vžgejo, in naglo velik oginj naredijo, kateri se ne more berž zadušiti.

19. Pozimi, če olje zmerzne, se ne smé z gorečo žerjavico pod oljnat sod devati, da se ne vžgè, ampak taka posoda se mora le na gorak kraj postaviti, da se počasi otaja. (Konec sledí.)

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

20. pismo.

Dragi prijatelj!

Pet dni sim bil v prijaznim Gradcu, šesti dan

sim se dalje na zgornje Štajarsko podal. Železnica pelje iz lepe ravnine kmalo v žleb, po katerim Mura teče, in ki ga na obéh stranéh visoki hribi obdajajo. Semtertje se pride pa vendar v velike, prav zale in rodovitne doline. Taka lepa dolina je med neko vasjó, ki se ji Strassengel pravi, in med tergam z imenam Gradwein, dvé ali tri ure od Gradca. Iz terga pelje stranska cesta v Rein, neko silno staro opatijo, ki jo je austrianski mejni grof Leopold že v letu 1128 osnoval. — Potem se pride med Muro in gorami pri majhni vasi, ki se ji Stübing pravi, v drugo lepo dolino, v kateri je terg z imenam Deutsch-Feistritz. Do tod pelje železnica na desni strani Mure, tû pa, med Bistrico in drugim majhnim tergam v ti zali dolini, ki se mu Peggau pravi, se zavije na levo stran. Dalje je žleb nekoliko širji in prijazniši, in terg z imenam Frohnleiten ima prav lepo polje. Od tega polja naprej pa je žleb čedalje ožji, in še le pri vasi Miksnic, in pri nekim gradu, ki mu po nemško Bärnegg pravijo, in ki bi ga mi Slovenci nar bolj prav „Medvedje berdo“ imenovali, se spet nekoliko razširi. Od tega grada do mesta Bruk pri Muri je po navadni cesti mende še dvé uri, po železnici pa sim bil kmalo tam.

Mesto Bruk leží v lepim kotu, kjer Murica v Muro teče, poleg griča, na katerim so še krasni ostanjki veliciga terdniga grada, ki je bil nekdej mestu jaka bramba. V letu 1792 je bilo skoraj celo mesto pogorelo, pa so gakmalo spet prav zalo sozidali. Sred mesta, ki je pa le majhno, in ki šteje malo čez 200 hiš in mende komaj 1500 prebivavcov, je velik lep terg. Ne vém od kod pride, de se mesto pri svoji pristojni legi v kraji, kjer se dvé veliki cesti, teržaška in laška snidete, bolj ne povzdigne.

Ker je mesto, kakor sim rekel, le majhno, sim ga hitro ogledal, in potem na nek bližnji hrib šel. Ko sim izverh hriba visoke gore zgornjiga Štajarskiga, posebno gore nad Affençam in Maria-Celam, na katerih je že sneg bil, ogledoval, me je jelo silno silno mikati, dalje na Dunaj iti. Pa ker sim sklenil, na Dunaj ne poprej iti, dokler železnice do našiga lepiga Tersta ne napravijo, in ker sim „tenax propositi vir“, sim sam sebe, čeravno prav teško premagal. Ali v Bruku nisim imel več kaj početi, in zato sim se pol dvéh popoldne v Leoben (Ljubno) peljal. Cesta pelje zmiram po ravni, precej široki lepi dolini, po kateri Mura teče. Peš človek ima iz Bruka v Ljubno skoraj tri ure hodá, z dobrimi konji se pa v poldrugi uri lahko tje pride.

Leoben, prav ljubo, čedno mestice, je nekoliko veči in lepši ko Bruk, in šteje čez 300 prav zalih hiš in mende okoli 2500 stanovavcov. Silno staro je že, ker se v pismih najde, de je že v letu 900 po Kristusovim rojstvu samoblastne gospodarje imelo. Kupčija z železom ga vedno bogati, in mestnjani so neki sploh premožni. — Tudi tû je sred mesta prav velik lep terg; in pred mostam, ki čez Muro iz mesta v predmestje Waasen pelje, stoji visok, silno star, pa pred nekterimi leti popravljen in pobeljen stražen stolp s tem nemškim napisam:

1280 bin ich erstanden da,
1794 war ich dem Sturze nah;
Ich bin somit in jedem Falle
Sehr alt, und älter als ihr alle;
Sah viele Feinde durch mich gehen,
Und blieb doch immer aufrecht stehen;
Sah viermahl auch die Franken schon,
Doch immer fest den Kaiserthron.

Nar bolj pa sim se čudil, de je to majhno mestice že v letu 1371 občno bolnišnico imelo. — V predmestji Waasen se cesta delí, in pelje na desni v Solnograško, na levi pa v Italio. — Tudi v Ljubnim so se bili Ligo- rianarji vselili, in so zunaj mesta lepo cerkev sozidali,

ki pa še nedodelana stoji, ker so Ljubencani v znamenitim nepokojnim letu 1848 te mnišče pregnali.

V dvéh urah sim bil dovelj ogledal ljubo mestice z bližnjo okolico vred, ktero je tudi zastran osnove mirú med Napoleonam Bonapartam (ki je bil takrat, o prvi francoski vojski leta 1797 še prav mlad vojskovodja) in med našo austrijsko vlado v zgodovini znamenito.

Proti večeru sim se nazaj v Bruk vernil. Drugo jutro pa sim jo naravnost nazaj v Ljubljano potegnil in potem domú v Terst.

In tako je bilo konec tega mojiga potovanja — tedaj je to pismice tudi poslednje o mojim potopisu po Slovenskim. Veseli me, če si ga rad prebiral in če si kakošno drobtinico v njem našel, ki ne bo brez prida strohnela. Odkritoserčen kakor sim, sim povsod tudi odkritoserčno govoril. **Z Bogam!**

Poskušnja stare slovenšine po Ipvaskim in Primorskim.

Spisal Matija Vertovec *).

Med Malfalkonam, ki je bil beneški, in laškim Gradišem, segne dolajni Kras skozi, in na tem koncu, tedaj v sred Lahov cvetè še lepó čista slovenšina. Slovenski in Furlanski pastirji večkrat vkup pasejo, Kraški fantinci se navadijo furlansko, Furlanski pa ne slovenskiga.

Na tem suhim končiču so imeli per neki ženitvi veliko lebengo. Ženin je bil povabil na svojo plat kerstniga nonca in nonco, dva strica in eno strino, tri tète in dvé vujni. Pripeljali so letí seboj svoje bolj odrašene mlajši, de je imel ženin na svoji plati 5 bratanov in 6 sestričin, je imel tedaj od svoje strani 11 sterničev. Strina je bila tudi seboj pripeljala eniga bratranca in ena vujna neko sestričnico. Na nevestni plati sti bili nar popred dvé družici, sosedovi hčeri; ker je nisti znale prav oplesti, jima je rekla: delajti kakor hočeti ¹⁾, ne bo prav; nevoljna je poslala h krušarjevim, in krušarica je vadle prišla, je prinesla eno pogačo v prinos, jo je po nje misli oplela, in ji prav vstregla. Prišla sta bila tudi dva nevestna vujca, eden letéh je seboj pripeljal eniga pasterka in tri pasterke, drugi pa svojiga zéta, ki je bil vdovec. Prišla sta tudi dva nevestna svaka, eden s svojo ženo in z očetam, ki je bil že star, pa še tako čverst, de je prav šaldo ²⁾ plesal. Drugi, ki je bil že očem šterih mladih otrok, je pustil svojo drugo ženo domá, ki jim je bila tedaj tudi že mačeha, de bi jih bila varovala. Tudi je bila povabljená ena še živa strina s svojima rejcamá; svojih botrov pa, ki so nevesto v kerstu deržali, ni bil nje oče povabil, vstavil je bil na mesti nekiga Krajnca ³⁾, ki je že večkrat pri njem polnil. Godcov so imeli dva pèskica, dva trobica in tri škantarje. Lebengo so deržali na borjaču pod enim oreham; negmašne otroke so vùn zapodili, ravno tako eniga prav sitniga berača, ki je nevoljno in klavorno vùn gredé rekel: so pravi lébarji, — vse bodo zalébalí! Pa v resnici, kar Kras stoji, je ni bilo še na njem take lébenge! Dosti je bilo prijatlov in žlahte ⁴⁾ skupej in prav veselí so bili.

*) Z veseljem smo našli med starími rokopisi Novicam namenjenimi pričujoči spis našiga nepozabljiviga Vertovca, kteriga berž podamo svojim bravcam. Spisal ga je slavni mož 28. rožnika 1844. Vred.

¹⁾ »Delajti, kakor hočeti« je ženski dvobroj (dual), ki se pri nas med ljudstvom sliši. Če rečem, »sti delali«, je ženski dvobroj, — če pa rečem »ste delale« je ženski višebroj (plural). Kakošen razložek je med »delajti, kar hočeti, ne bo prav« in pa med »delajte, kar hočete, ne bo prav«. Ali ni poslednje moški in ženski višebroj? — Nikar ne zametujmo lepih in važnih svojost slovenskiga jezika!

²⁾ Šaldo, izverstno, valde.

³⁾ Krajnca, to je, vinskiga kupca.

⁴⁾ Žlahta ali sorodovina (Verwandschaft) iz nemške besede

Nevesti so bili že pred povedali, de ženinovi so prav bogati, de ravnajo 50 ovác, in 10 žvinčet, in de redijo par volov za mesnico; tudi so ji rekli, de ženin v vasi pri pilu stanuje. Od dalječ je bila tedaj že sama njega hišo po pilu spoznala. Kadar so jo noter pripeljali, je našla v hiši tašo in babico, — tast in dedic sta bila že odumerla, — štiri devirje in zvične; vsem se je bila dobro odresila; devirčkam in zvičencam je to dopadlo, in so se prav veselili, de bodo nevesto imeli. Ker sta bila dva devirja že vùn oženjena, se je taša zlo veselila, de je že tretjo nevesto dobila; rekla ji je vadle po tem, ki ji je bila napila, in ko so ji bili kolenciča, to je, dečka na kolena položili: s sercama privošim, de kakor sim bila, in sim še svoji taši — de bi tudi ti meni bila 35 let nevesta, in jest tebi taša! Bog daj dobro zdravje! Potem jo je serčno objemala in peševala.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Zadra se čita v ondašnjem časniku „Osservatore Dalmato“ življenjepis prezgodaj umerlega nadepolnega mladenca Jožefa Sernica, sinú mnogo-spoštovanega g. Janeza Sernica, c. k. kolegialnega svetovavca v Zadru in verlega Slovenca, ki je na Mariani, nesrečnim parobrodu, ki se je od 4—5. marca v morje potopil, med družimi tudi ob življenje prišel. Izverstne dušne lastnosti mladega Slovenca zaslužijo, da rajnega spomnino tudi v naših Novicah.

Jožef Edvard Sernic, rojen 19. marca 1828 v Gorici pride še otrok na Dalmatinsko. V Spalati se je učil brati in pisati, potem je stopil v Zadru v gimnazij, kjer je bil vedno med prvimi. Že otroka je posebno morje veselilo, in kar mu je le časa ostalo, se je posebno tistih vednost učil, ktere so se mu za mornarstvo potrebne zdele.

Njegova rajnka mati, Elizabeta, rojena Pavlič, iz Krajnja na Gorenskim, kteri je morje že enega brata vzelo, si je vse prizadela, svojemu sinu morje iz glave zbiti; pa vse zastonj, nagnjenje do brodarstva je z njim vred raslo in morali so ga poslati v Benetke v mornarsko šolo. Tù je Sernic vse svoje učence naglo prekosil. Komaj stopi iz 4. leta, postane kadet na fregati „Bellona“. Tukaj se je tako hvalevredno obnašal, da ga je admiral Buratović, ko je pisal necemu svojih prijatlov v Zader 19. septembra 1847, posebno pohvalil.

Že v letu 1850 postane Sernic častnik (oficir) in zavolj njegovih vednost mu je bilo 30 kadetov izročeni, jih znansko in djansko v potrebnih vednostih podučiti. Njemu se je zahvaliti, da je barka „Elisabeta“, na kterej je Carigrad obiskal, sardinski barki, ktera jo je pri Tenedosu čakala, srečno ušla. Razun Carigrada je obiskal v letu 1849 tudi otok Madeiro in pozneje Napolitansko.

V letu 1851 pride na parobrod Mariana, kjer mu pa ni dopadlo, ker njegovo veselje je bilo le biti na širocem morji, kar pa od parobroda ni zamogel pričakovati. Kaj pa da se je z Mariano od 4.—5. marca 1852 zgodilo, je, bodi Bogu milo! znano dostojno. Tudi naš Sernic se je potopil z barko.

Geschlecht ali Geschlacht. Treba je, de razločimo žlahtno in žlahno. Žlahtno je, kar žlahto (Verwandschaft) zadeva, na priliko, žlahtna dedišna itd. Žlahno pa (brez t), kar je posebno dobro, blago, verlo, pitano, — mende od tod, ker so južni Slovenci in sosedje Lahov boljši reči nekđaj od Lahov, iz Lahov dobivali, na priliko žlahno sukno (Paduan iz Padue), žlahne breskve, vina itd. Od tod beseda žlahnost; zato se pravi požlahtiti se = v žlahto priti (in die Verwandtschaft treten), — požlahniti se = se izverstno poboljšati (sich veredeln); zato dobro rečem in pišem: Tone in Jaka sta se serc požlahnila, pa ne še požlahnila, sta divja kot pred. Písatelj.